

Галасюк Світлана Сергіївна

к.е.н, доцент,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті проаналізовано рівень конкурентоспроможності підприємств готельного господарства Одещини та визначено її основних конкурентів.

Запропоновано рекомендації для підвищення конкурентоспроможності сукупності готельних підприємств Одеської області.

Ключові слова: підприємства готельного господарства, конкурентоспроможність, конкуренти, показники діяльності готельних підприємств.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Готельна індустрія є найважливішим компонентом сфери туристичних послуг. Саме від розвитку засобів розміщення, розташованих на території конкретної дестинації, залежить спроможність даного регіону приймати та обслуговувати іноземні та внутрішні туристичні потоки. Потужність та спеціалізація підприємств готельного господарства, їх здатність виробляти високоякісні послуги за сприятливими цінами, відповідність матеріально-технічної бази готелів та умов обслуговування клієнтів вимогам професійних стандартів є основою для успішного функціонування регіонального готельного комплексу в конкурентному середовищі.

Дослідження, проведене за допомогою методів оцінювання рівня конкурентоспроможності сукупності підприємств готельного господарства певного туристичного регіону, дасть змогу виявити існуючі проблеми в їх діяльності та запропонувати конкретні рекомендації щодо їх усунення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам конкурентоспроможності у сфері туризму та гостинності присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: С. П. Гаврилюк [1], Л. В. Баумгартен [2], В. Г. Герасименко [3], С. Г. Нездоймінов та Н. М. Кузнецова [4], Л. С. Абрамова та О. І. Михайлова [5] тощо. Проте детальніший аналіз рівня конкурентоспроможності сукупності підприємств готельного господарства певного регіону України з точки зору офіційних статистичних даних дотепер не проводився.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження рівня конкурентоспроможності готельного господарства Одеської області серед інших

адміністративно-територіальних одиниць України за офіційними статистичними даними.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження рівня конкурентоспроможності підприємств готельного господарства Одеської області серед інших регіонів України було обрано *метод, що ґрунтується на визначенні ринкової частки*. Під «підприємствами готельного господарства» розуміються готелі та аналогічні засоби розміщення, оформлені як юридичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності. Оцінювання конкурентних позицій сукупності готельних підприємств проведено за офіційними статистичними даними, представленими у статистичних бюлетенях України по засобах розміщення.

Головною проблемою застосування даного методу оцінювання конкурентоспроможності у сфері туризму є неповнота інформації для повноцінного дослідження конкурентної ситуації на ринку готельних послуг, що пов'язано з її неповною достовірністю, оскільки вітчизняні підприємства схильні фальсифікувати дані фінансової звітності з метою ухилення від сплати податків. Проте відомості форми № 1-КЗР, оприлюднені в масштабах країни в розрізі її конкретних адміністративно-територіальних одиниць, на сьогоднішній день являються єдиним офіційним джерелом інформації, завдяки якому можна визначити місце Одеської області в конкурентному середовищі для пропонування окремих шляхів підвищення її конкурентоспроможності.

По аналогії оцінювання конкурентоспроможності туристичного підприємства, що пропонуване С. П. Гаврилюк [1, с. 76], рівень конкурентоспроможності сукупності підприємств готельного господарства Одеського регіону доцільно визначити за такими основними етапами: вибір конкурентів з числа туристичних регіонів України для порівняння; збір необхідної інформації про конкурентів; розробка системи оцінних показників; розрахунок одиничних показників конкурентоспроможності досліджуваного регіону (тобто Одеського) та конкурентів; побудова порівняльних таблиць, визначення та оцінювання рівня конкурентоспроможності регіону за найбільш прийнятним методом.

Вибір конкурентів з числа туристичних регіонів України для порівняння. Український ринок готельних послуг включає 27 структурних підрозділів (регіонів): Автономну Республіку Крим, 24 області та два міста – Київ та Севастополь. Проміжок часу, протягом якого здійснювалося дослідження рівня конкурентоспроможності, становить три роки (у даному випадку, це 2011-2013 рр.).

Частка окремого регіону на ринку готельних послуг визначається у відсотках шляхом розподілу значення певного показника діяльності підприємств готельного господарства конкретного регіону на загальний результат, зібраний по 27 підрозділах даного ринку України, за формулою:

$$Ч = \frac{ОП_{н\text{г}\text{г}}}{\sum ОП_{н\text{г}\text{г}}} \times 100\%,$$

де Ч – частка послуг сукупності підприємств готельного господарства (ПГГ) певного регіону на ринку готельних послуг України;

ОП_{пгг} – обсяг реалізації послуг сукупності ПГГ певного регіону;

ΣОП_{пгг} – обсяг реалізації послуг ПГГ усіх регіонів України.

Шляхом зіставлення статистичних даних про основні показники діяльності підприємств готельного господарства Одеського регіону з узагальненими даними по всій країні, визначена питома вага участі готельних підприємств Одещини у загальному обсязі обслуговування туристів та обчислено їх рейтинг у масштабах України (табл. 1).

Дослідження даних таблиці 1 дозволяє констатувати низку суперечностей у розвитку діяльності підприємств готельного господарства Одеського регіону:

– Одеській області належить стабільно високий рейтинг практично за всіма показниками розвитку готельного господарства.

– Разом із тим, варто звернути увагу на невелику частку, яку займає Одеський регіон за багатьма показниками, представленими у таблиці 1. Так, якщо середньостатистичне значення окремого регіону в цілому по Україні дорівнює 3,7% (100% : 27 регіонів), то показники Одеської області мало відрізняються від зазначеної цифри.

– Крім того, питома вага і рейтинг Одеської області за 2011-2013 роки знижуються за багатьма показниками.

Згідно рейтингу, до числа основних конкурентів Одещини відносяться м. Київ, АР Крим, Львівська область, а у деяких випадках – Донецька, Дніпропетровська та Харківська області. Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що Одеський регіон поступово втрачає власні конкурентні позиції з окремих показників. Наприклад, за показником «Кількість підприємств готельного господарства» Одещина перемістилася з четвертого на п'яте місце, питома вага її у загальнодержавних показниках скоротилася (з 6,2% до 5,9%) за рахунок закриття двох засобів розміщення.

Рейтинг Одеської області
серед інших адміністративно-територіальних одиниць України
за основними показниками діяльності підприємств готельного господарства

Показники		Роки		
		2011	2012	2013
Кількість підприємств готельного господарства, од.	Рейтинг	4	4	5
	Частка, %	6,2	6,1	5,9
Одноразова місткість ПГГ, од.	Рейтинг	4	4	4
	Частка, %	8,5	6,2	5,9
Загальна кількість обслугованих приїжджих, осіб	Рейтинг	4	5	6
	Частка, %	5,1	4,6	4,6
Кількість обслугованих іноземців, осіб	Рейтинг	4	4	4
	Частка, %	6,0	4,8	5,0
Тривалість перебування приїжджих, людино-днів	Рейтинг	6	5	5
	Частка, %	4,7	4,6	4,6
Кількість структурних підрозділів сфери сервісу, од.	Рейтинг	3	3	3
	Частка, %	7,0	5,9	6,8
Доходи від наданих послуг, тис. грн.	Рейтинг	4	5	5
	Частка, %	5,7	4,5	4,4
Доходи від надання додаткових послуг, тис. грн.	Рейтинг	5	6	7
	Частка, %	4,9	2,5	2,9
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	Рейтинг	4	4	4
	Частка, %	6,0	5,4	6,1

Створено за [6; 7; 8].

Найбільш вагоме зниження рейтингу Одеської області спостерігається за такими показниками, як «Кількість обслуговуваних приїжджих» та «Доходи від надання послуг». Так, готельні підприємства Одещини у 2013 році обслужили на 3,5 тис. осіб менше, ніж у 2011 році (у тому числі на 2,4 тис. менше іноземних туристів). Загальні доходи від надання готельних послуг за досліджувані три роки скоротилися на 20,7 млн. грн., а доходи від додаткових видів обслуговування – на 18,4 млн. грн. Темпи росту за 2011-2013 роки цих вартісних показників по Одеському регіону негативні – 91% та 64,2% відповідно.

До показників, за якими відбувається підвищення рейтингу Одеської області в структурі готельного господарства України, належать «Тривалість перебування приїжджих» (за рахунок збільшення терміну проживання у засобах розміщення) та «Середньооблікова чисельність обслуговуючого персоналу» (за рахунок збільшення штату працівників на 198 осіб) [9].

Збір необхідної інформації про конкурентів проведено за даними статистичного бюлетеня, розробленого на підставі звітів готельних підприємств за формою № 1-КЗР [8]. Детальний аналіз частки перших шести регіонів України, що лідирують за

основними показниками розвитку готельного бізнесу, дозволяє констатувати, що Одеський регіон значно відстає від основних лідерів – м. Києва, Автономної Республіки Крим та Львівщини, однак має схожі показники діяльності підприємств готельного господарства з Донецькою та Дніпропетровською областями, саме яких можна враховувати її найближчими конкурентами.

Розробка системи оцінних показників. Порядок розрахунку показників конкурентоспроможності підприємств готельного господарства наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Порядок розрахунку показників конкурентоспроможності підприємств готельного господарства

Показники	Роль показника	Алгоритм розрахунку
Середня місткість підприємств готельного господарства	Характеризує середню кількість місць у розрахунку на 1 підприємство готельного господарства (од.)	$M_{ср} = \frac{O_{містк}}{K_{пгг}}$, де: $O_{містк}$ – одноразова місткість підприємств готельного господарства, од.; $K_{пгг}$ – кількість підприємств готельного господарства, одиниць
Середня тривалість перебування приїжджих	Характеризує середню кількість днів, проведених приїжджими у ПГГ (днів)	$T_{пср} = \frac{TP_{пгг}}{K_{приїж}}$, де: $TP_{пгг}$ – тривалість перебування приїжджих у ПГГ, людино-днів; $K_{приїж}$ – загальна кількість обслужованих приїжджих, осіб
Коефіцієнт використання місткості ПГГ	Характеризує співвідношення фактичної кількості наданих людино-днів обслужовування з її максимально можливим значенням	$V_{містк} = \frac{TP_{пгг}}{O_{містк} * 365 \text{днів}}$, де: $V_{містк}$ – коефіцієнт використання місткості
Частка обслужованих іноземців у ПГГ	Характеризує питому вагу іноземних клієнтів у загальній кількості обслужованих приїжджих	$Ч_{інозем} = \frac{K_{інозем}}{K_{приїж}}$, де: $Ч_{інозем}$ – частка іноземних клієнтів у загальному обсязі обслужованих приїжджих; $K_{інозем}$ – кількість іноземних клієнтів, осіб
Середній дохід підприємств готельного господарства	Характеризує середній рівень доходів у розрахунку на 1 ПГГ (тис. грн.)	$D_{ср} = \frac{D_{пгг}}{ПГГ}$, де: $D_{пгг}$ – доходи від надання послуг ПГГ, тис. грн.; ПГГ – кількість підприємств готельного господарства, од.
Середня вартість обслужовування	Характеризує середню вартість обслужовування 1 приїжджого (грн.)	$B_{Oприїж} = \frac{D_{пгг}}{K_{приїж}}$

Закінчення таблиці 2

Показники	Роль показника	Метод (алгоритм) розрахунку
Ефективність роботи підрозділів сфери сервісу	Характеризує середній дохід від додаткових послуг, наданих підрозділами сфери сервісу ПГГ (тис. грн.)	$ДОД_{ср} = \frac{ДОД}{P_{серв}}$ де: ДОД – доходи від надання додаткових послуг, тис. грн.; P _{серв} – кількість підрозділів сфери сервісу, од.
Продуктивність роботи персоналу	Характеризує ефективність використання трудових ресурсів (тис. грн.)	$ПП_{перс} = \frac{Дпгг}{K_{прац}}$ де: K _{прац} – середньооблікова кількість працівників, осіб

Дана система оцінних показників сформована, виходячи з цілей аналізу конкурентоспроможності ПГГ певних регіонів та з урахуванням наявної інформації.

Розрахунок усереднених показників конкурентоспроможності проведено для підприємств готельного господарства Одеського регіону та його найближчих конкурентів за 2013 рік – Донецької та Дніпропетровської областей, а також для м. Києва, АР Крим та Львівщини за методикою, запропонованою С. С. Галасюк [10, с. 89-93]. На підставі офіційних статистичних даних для всіх регіонів-конкурентів розраховані такі показники: «Середня місткість ПГГ», «Середня тривалість перебування приїжджих у ПГГ», «Коефіцієнт використання місткості», «Частка обслугованих іноземців у ПГГ», «Середній дохід ПГГ», «Середня вартість обслуговування», «Ефективність роботи підрозділів сфери сервісу» та «Продуктивність роботи персоналу». Результати аналізу рівня конкурентоспроможності підприємств готельного господарства окремих регіонів України за 2013 рік представлені в таблиці 3, де узяті за основу (100%) середні показники діяльності ПГГ України і проведено порівняння показників окремих адміністративно-територіальних одиниць України у пропорціональному відношенні до даної бази.

Порівняння розрахункових показників діяльності підприємств готельного господарства Одеської області з аналогічними суб'єктами підприємницької діяльності регіонів-конкурентів свідчить про те, що готелі та аналогічні засоби розміщення Одещини:

– мають *середньостатистичні* значення за п'ятьма показниками: «Середня вартість обслуговування» (95%), «Середня місткість ПГГ» (99%), «Середня тривалість перебування приїжджих» (100%), «Коефіцієнт використання місткості» (100%) та «Частка обслугованих іноземців» (107%);

– мають *низькі* значення по таких показниках, як: «Середній дохід ПГГ» (75%), «Продуктивність роботи персоналу» (72%), «Ефективність роботи підрозділів сервісу» (42%).

Таблиця 3

Порівняння показників діяльності підприємств готельного господарства окремих регіонів України з їх усередненими значеннями за 2013 рік

Показники	Од. вим.	В цілому по Україні	у т.ч. по окремих адміністративно-територіальних одиницях України					
			Одеська	м. Київ	АР Крим	Львівська	Донецька	Дніпропетр.
Середня місткість ПГГ	од.	93	92	154	154	93	81	86
	%	100	99	166	166	100	87	92
Середня тривалість перебування	діб	2,4	2,4	2,2	4,8	2,7	2,1	1,9
	%	100	100	92	200	113	88	79
Коефіцієнт використання місткості	коэф	0,23	0,23	0,25	0,36	0,16	0,17	0,21
	%	100	100	109	157	70	74	91
Частка обслугованих іноземців у ПГГ	коэф	0,27	0,29	0,53	0,32	0,25	0,23	0,06
	%	100	107	196	119	93	85	22
Середній дохід ПГГ	тис. грн.	3 819	2 851	17 690	5 361	3 695	3 521	1 523
	%	100	75	463	140	97	92	40
Середня вартість обслуговування	грн.	1 191	1 126	1 940	2 139	1 218	1 269	382
	%	100	95	163	180	102	107	32
Ефективність роботи підрозділів сфери сервісу	тис. грн.	196	83	1 497	137	228	313	64
	%	100	42	764	70	116	157	33
Продуктивність роботи персоналу	тис. грн.	148	107	222	141	123	124	76
	%	100	72	150	95	83	84	51

Створено за: [8]

Разом із тим, варто зазначити, що лідер ринку готельних послуг України – м. Київ – має значення представлених показників, що у 2-7 разів перевищують їх середній рівень. Таким чином, Одеська область за показниками роботи підприємств

готельного господарства у цей час не може бути визнана конкурентом готелям та аналогічним засобам розміщення м. Києва та АР Крим (рис. 1).

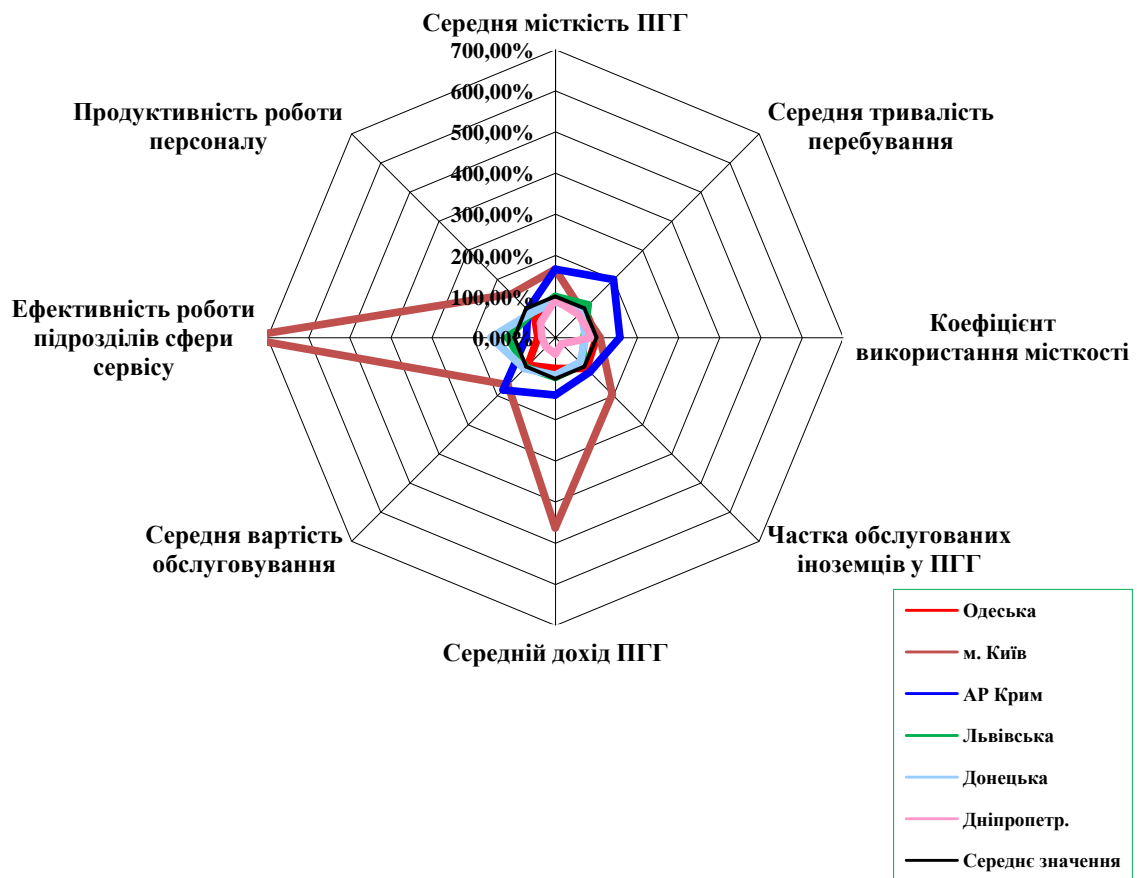

Рис. 1. Багатокутник конкурентоспроможності за розрахунковими показниками діяльності підприємств готельного господарства Одеської, Донецької, Дніпропетровської, Львівської областей, АР Крим та м. Києва на фоні відхилення від їх усереднених значень по Україні

Варто зазначити, що у туристично розвинених країнах світу сфера туризму та гостинності приносить суттєвий дохід. В Україні, нажаль, ситуація протилежна (за виключенням м. Києва та АР Крим). Згідно зі статистичними даними, за період з 2008 по 2013 роки кількість підприємств готельного господарства України зменшилася у 1,2 рази, що в абсолютному вимірі склало 297 одиниць. Середній показник ємкості у розрахунку на один готельний заклад становить майже 93 місця, що указує на перевагу в структурі засобів розміщення підприємств із середнім та великим номерним фондом. Тобто у формах статистичної звітності не вистачає даних про малі готелі, багато яких з'явилося в Україні протягом останнього десятиріччя.

Середнє завантаження українських підприємств готельного типу катастрофічно падає: якщо ще у 2005 році воно становило 33%, то у 2013 році зупинилося на позначці 23%, що надто мало. Так, наприклад, за інформацією Всесвітньої туристичної організації, у країнах Європи рівень використання місткості готельних підприємств становить приблизно 60%, а в інших регіонах світу він ще вище: у Північній Америці – 65%, Азії й Австралії – 70%.

Дослідження одноразової місткості готельної бази свідчить про її зменшення в 1,4 рази протягом останніх років. Так, на 1 січня 2009 року в Україні налічувалось біля 162 тис. місць у ПГТ, а у 2013 році – тільки 121,0 тис. місць. Варто зазначити, що для порівняння загальної ємкості засобів розміщення різних країн найчастіше використовується показник, що характеризує кількість готельних місць у розрахунку на 1 тисячу місцевих жителів, середньоєвропейське значення якого становить 10. У провідних туристичних державах даний показник варіюється від 26-ти у Швейцарії й Іспанії до 55-ти у Греції [11]. В Україні він дорівнює лише 2,7 (де готельні місця враховуються поряд з житлом у гуртожитках), що свідчить про явно недостатній розвиток ринку готельних послуг. Крім того, в Україні діє досить недосконала система категоризації засобів розміщення, яка не сприяє туристам у свідомому виборі готелю.

Висновки. Для підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства Одеського регіону доцільно зробити комплекс заходів, серед яких першочерговими пропонуються такі:

- розробка регіональних програм розвитку готельного господарства, у тому числі для готелів малої місткості;
- формування сприятливих умов в регіоні для залучення інвестицій, спрямованих на будівництво нових та модернізацію діючих готельних підприємств;
- залучення державної підтримки для популяризації регіонального турпродукта на світовому туристичному ринку;
- сприяння входженню на туристичний ринок Одещини міжнародних готельних операторів (зараз в Одеському регіоні немає жодних мережевих готелів, працюючих під відомими світовими брендами);
- сприяння розповсюдженню на території регіону національних готельних мереж (у цей час тільки декілька готелів м. Одеси знаходяться в структурі національних мереж: «Брістоль» 5* та «Лондонська» 4* належать до «Vertex Hotel Group», «Юність» 3* – до групи «Акорд Готелі»; відома українська готельна мережа із 26 підприємств

«Reikartz Hotels & Resorts» в Одеському регіоні не представлена взагалі) [12]; позитивним фактором є створення готельної мережі «Чорне море», яка включає дев'ять засобів розміщення в Одесі та один – у Києві;

- створення потужного Інтернет-ресурсу для висвітлення всіх подій відносно розвитку туризму та готельного господарства в регіоні, як для туристів, так і для професіоналів турбізнесу;

- впровадження системи постійних статистичних та соціологічних спостережень у сфері туристичного та готельного бізнесу;

- поглиблення спеціалізації готельної пропозиції регіону з урахуванням структури іноземного та внутрішнього туристопотоків по цілях подорожей;

- збільшення туристичного сезону за допомогою використання комплексу маркетингових заходів тощо.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк С. П. Конкурентоспроможність підприємств у сфері туристичного бізнесу : навч. посіб. / С. П. Гаврилюк. – К. : КНТЕУ, 2006. – 180 с.
2. Баумгартен Л. В. Стратегический менеджмент в туризме : учебн. пособ. / Л. В. Баумгартен. – М. : Академия, 2007. – 352 с.
3. Герасименко В. Г. Оцінка конкурентоспроможності готельного господарства крупного міста на основі матричних методів стратегічного аналізу / В. Г. Герасименко // Экономика и управление : научно-практический журнал. Вып. 6. – Симферополь : НАПКС, 2009. – С. 64-69.
4. Кузнєцова Н. М. Регіональний вимір розвитку туристичного та готельного бізнесу : монографія / Н. М. Кузнєцова, С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2010. – 256 с.
5. Абрамова Л. С. Проблемы конкурентоспособности гостиничного хозяйства Украины / Л. С. Абрамова, Е. И. Михайлова // Вісник СевНТУ. Сер. : Економіка і фінанси : зб. наук. праць. Вип. 109. – Севастополь : СевНТУ, 2010. – С. 3-7.
6. Колективні засоби розміщування в Україні у 2011 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 190 с.
7. Туристична діяльність в Україні у 2012 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 272 с.
8. Туристична діяльність в Україні у 2013 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 272 с.

9. Галасюк С. С. Конкурентні позиції підприємств готельного господарства Одеського регіону / С. С. Галасюк // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. 18-19.09.2014 р. – Одеса : Атлант, 2014. – С. 8-10.
10. Галасюк С. С. Аналіз рівня конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг / С. С. Галасюк // Вісник Хмельницького національного університету : науковий журнал. Сер. : Економічні науки. Том 1. – Хмельницький : ХмНУ, 2010. – С. 89-93.
11. Галасюк С. С. Проблеми визначення ємкості готельної бази в Україні / С. С. Галасюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету: зб. наук. праць. Сер. : Економіка. Вип. 33. Ч. 3. – Ужгород : УжНУ, 2011. – С. 36-41.
12. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. професора В. Г. Герасименка ; авт. кол. : В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та ін.]. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.

ГАЛАСЮК С. С. ОЦЕНКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализирован уровень конкурентоспособности предприятий гостиничного хозяйства Одесского региона и определены его основные конкуренты. Предложены рекомендации для повышения конкурентоспособности гостиничных предприятий Одесской области.

Ключевые слова: предприятия гостиничного хозяйства, конкурентоспособность, конкуренты, показатели деятельности гостиничных предприятий.

GALASYUK S. S. ESTIMATION OF COMPETITIVENESS OF THE HOTEL INDUSTRY ENTERPRISES IN ODESSA REGION

In this paper the competitiveness of Odessa region hotel enterprises is analyzed and its main competitors are identified. The recommendations directed to improving the competitiveness of the hotel enterprises in Odessa region are proposed.

Keywords: hotel industry enterprises, competitiveness, competitors, indicators of the hotel enterprises activity.